

שמעתא אליבא דהלכתא

גליון שי"ז - פרשת כי תבא - תשע"ז - קהילת הניכי הישיבות, רמות ב' שס

פניני הלכה

המתארה ביו"ט האם יוצא ידיה עירובי תבשילין במה שהניח בעה"ב

א - תנן (ביצה טו:) יו"ט שחל להיות ערב שבת לא יבשל בתחלה מיו"ט לשבת, אבל מבשל הוא ליו"ט ואם הותר לתיר לשבת, ועושה תבשיל מערב יו"ט וסומך עליו לשבת. ע"כ. ונפסק לדינא בטור ובשו"ע (אוי"ח ריש סי' תקכ"ו).

ואבעיא להו התם (יד:) מי שלא הניח עירובי תבשילין, הוא נאסר וקמחו נאסר, או דלמא הוא נאסר ואין קמחו נאסר. ופשוטין מהא דתניא מי שלא הניח עירובי תבשילין הרי זה לא יאפה ולא יבשל ולא יטמין לא לו ולא לאחרים, ולא אחרים אופין ומבשלין לו. כיצד הוא עושה, מקנה קמחו לאחרים ואופין לו ומבשלין לו. ש"מ הוא נאסר וקמחו נאסר.

ופרש"י הוא נאסר - לאפות. וקמחו נאסר - שלא יהיו אחרים אופים בעוד קמחו שלו.

וכן נפסק לדינא בשו"ע (שם ס"ג) - מי שלא ערב, כשם שאסור לבשל לעצמו אך אסור לבשל לאחרים ואפילו בביתם, וגם אחרים אסורים לבשל לו (פי' משלו, דאף שהם ערבו לא הותר להם לקח קמח שלו, דגם קמחו נאסר כל זמן שהוא שלו - **משנ"ב** ס"ק גיט).

ב - ואמרינן בגמ' (טו:) לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו (נחמיה ח' יז). מאי לאין נכון לו, אמר רב חסדא למי שלא הניח עירובי תבשילין, איכא דאמר מי שלא היה לו להניח עירובי תבשילין, אבל מי שהיה לו להניח עירובי תבשילין ולא הניח פושע הוא.

ומפרש"י התם (טו:) דדעת מניח בעינן אבל דעת מי שהניחו לו לא בעינן.

ואמרינן **בעירובין** (ב) דכאשר מניח עירובי תבשילין עבור אחר, צריך לזכותם על ידי אחר.

וכהני סוגיות פסק לדינא השו"ע (סי' תקכ"ו) - מצווה על כל אדם לערב. ומצוה על כל גדול העיר לערב על כל בני עירו כדי שישמך עליו מי ששכח או נאנס וכו', אבל מי שאפשר לערב ולא ערב אלא שרוצה לסמוך על עירובו של גדול העיר נקרא פושע ואינו יוצא בו וכו'. דעת מניח בעינן שיכין להוציא לאחר, אבל דעת מי שהניחו בשבילו לא בעינן בשעת הנחה רק שיודיעוהו ביו"ט קודם שיתחיל לבשל לצורך השבת.

ובסעיף י' כתב - המערב לאחרים צריך לזכות להם על ידי אחר. וכל מי שמזכים על ידו בעירובי שבת מזכין על ידו בעירובי תבשילין. וכל מי שאין מזכין על ידו באותו עירוב אין מזכין על ידו בה.

ובהל' עירובין (סי' שס"ו ס"ח) כתב **המחבר** - כשמזכה להם על ידי אחר לא יזכה על ידי בנו ובתו הקטנים אפילו אם אינם סמוכים על שלחנו וכו', אבל מזכה הוא על ידי בנו ובתו הגדולים אפילו סמוכים על שלחנו וכו', ועל ידי אשתו אף על פי שהוא מעלה לה מזונות, ואפילו אין לה בית בחצר. ויש אומרים שאינו מזכה על ידי בנו ובתו הסמוכים על שלחנו אפילו הם גדולים, ולא על ידי בתו אפילו אינה סמוכה על שלחנו כל זמן שלא גברה, ולא על ידי אשתו שמעלה לה מזונות או שאמר לה צאי מעשה ידך במזונותיך ואפילו יש לה בית בחצר, אבל מזכה על ידי בנו שאינו סמוך על שלחנו אפילו הוא קטן, ועל ידי בתו שבגרה ואינה סמוכה על שלחנו, ועל ידי אשתו שאינו מעלה לה מזונות אפילו אין לה בית בחצר. ולכתחילה טוב לחוש לדברי שניהם היכא דאפשר.

וכתב **הרמ"א** (ש) דבדעבד סומכין על דברי המיקל

שמעתא אליבא דהלכתא

האם מותר לברור ביום טוב

א. מלאכות המותרות ביו"ט. ב. מלאכת ברירה. ג. כשאפשר מבעוד יום. ד. למעט בטורח. ה. ברירה כדרכה. ו. ברירה בכלי. ז. ברירת חפצים ('מתוך' במלאכת בורר). ח. היתר דמכשירי אוכל נפש.

א. מלאכות המותרות ביו"ט

מבואר **במגילה** (י:) שמלאכת או"ט מותרת ביו"ט שנאמר (שמות פ"ב פס' טז) "אך אשר יאכל לכל נפש וגו'", אלא דאיתא בירושלמי (פי"א ה"ח) אין בוררין ולא טוחנין ולא מרקדין ואם עשה כן ביו"ט סופג את הארבעים, עיי"ש. ונח"י הראשונים האם מלאכות אלו אסורות ביו"ט מה"ת או מדרבנן. ולמעשה הכרעת השו"ע (סי' תצה סע' א) שהם מדרבנן. אולם **המ"ב** (ס) הביא שיש לחוש לדעת המחמירים.

ב. מלאכת ברירה

הנהגה השו"ע (ס) מנה בין מלאכות האסורות קצירה, טחינה, בצירה, סחיטה וצידה. והמ"ב (סי' יא וסי' תקו ס"ק ה) כתב דה"ה דישא והרקדה וכה"ג כי היא מלאכה לימים הרבה. [וכן **במ"א** (סי' תקו ס"ק ב) כת' שריקוד אסורה ביו"ט למר מדא"ו ולמר מדרבנן. ועי' **במחצה"ש** (ס). ודלא **כט"ז** (סי' תקו ס"ק ב) וכת' דהטעם דאין מרקדין כי אפשר מאתמול ועי"כ אסור מדרבנן. ועיי"ש **ברע"א** (שם). ויוצא מהט"ז דהרקדה אינה אסורה אלא מדרבנן לכ"ו].

וכ"ז לענין ריקוד שהדרך לעשות לימים הרבה. אולם אכתי יש לדון לענין ברירה ביו"ט לצורך אותו יום. והנה **בביצה** (יב: יד:) איתא דאסור לברור בנפה וכברה ביו"ט. **ופרש"י** (שם יב: ד"ה אבל) דהטעם שאסרו דמחזי כמאן דעביד לצורך מחר, שאין דרך לעשות בכלים הללו אלא הרבה, ע"כ. ומבואר דס"ל דברירה אינה אסורה אלא מדרבנן. וכי"כ **בפמ"ג** (מ"ז ס"ק א) אליבא דרש"י. [אלא דלכאורה צ"ע דהרי דעת רש"י שמלאכות שאפשר לעשותם מאתמול אסורות ביו"ט מה"ת כדמשמע בדבריו בביצה בריש פרק אין צדין. ועי' בסמוך בשם הט"ז והביאור הלכה].

אולם הרשב"א **בעבודת הקודש** (בית מועד שער א סי' א אותיות א-ה) כת' דבורר נמי אסור מה"ת, כי מלאכת עבודה אסורה ביו"ט כבשבת שנאמר כל מלאכת עבודה לא תעשו, ועי"כ אסור לברור בנפה וכברה. וכת' שם (אות כ) אימתי התירו לברור, כשבורר ואוכל או שבורר ומניח לאכול לאלתר, אבל אם בירר והניח לבו ביום הרי זה כבורר לאוצר דבשבת חייב חטאת ולפיכך אפי' ביו"ט אסור, ע"כ. וביאר **המגיד משנה** (פי"ג הט"ו - ט"ז) דס"ל לרשב"א שכל מה שיש בו בשבת חיוב חטאת כגון בורר שלא לאכול לאלתר אלא להניח לבו ביום, אפי' ביו"ט אסור, וכן הדין בשני מיני אוכלין. [והקשה **הפמ"ג** (מ"ז שם) על הרשב"א, דבורר פסולת מאוכל משמע אף לאלתר וביד חייב חטאת בשבת, ואפי"ה ביו"ט התירו. ואפשר דס"ל לרשב"א דפסולת מאוכל ביד לאלתר אין חיוב חטאת בשבת, ע"כ. והביאו **הביאור הלכה** (ס). ועי' **בגר"ז** (קו"א ס"ק א)].

אלא דעיי"ש **במגיד משנה** שדחה דברי הרשב"א, שהרי ברירת פסולת מתוך האוכל אפי' ביד יש בה חיוב חטאת בשבת וביו"ט מותרת על הדרך שנתבאר, ולא אסרו נפה וכברה אלא משום דמחזי כבורר לימים מרובים, ע"כ. ועי' **בב"י** (ס) שהביא פירוש רש"י הני"ל, ומבואר דלא ס"ל כהרשב"א. **ובשו"ע** (רס"י תק) כתב שהבורר קטניות ביו"ט בורר כדרכו בחיקו ובתמחו. וכת' עליו **הרמ"א** ע"פ המ"מ, אם רוצה לאכול בו ביום. וכתב **המ"א** (סי' א) דס"ל להרמ"א דלא בעינן ברירה לאלתר ודלא כהרשב"א. ועיי"ש שכן נקטינן. וכן פסק **המ"ב** (שם ס"ק ה) ז' וביאור הלכה שם ד"ה אס. ועי' **בביאור הלכה** (סי' תק) על סע' ב ד"ה הבורר) שכת' שאע"פ שהרמב"ם (פי"א ה"ח) נקט שיש איסור במלאכת ברירה ביו"ט אפשר שכונתו בבורר ע"י כלי אסור, אבל בשאר גוונא שרי. (ומ"מ **המ"ב** (סי' תקי ס"ק כג ושה"ש אות כד) צירף לחומרא דעת הרשב"א לענין אמירה לעכו"ם).

ג. כשאפשר מבעוד יום

אלא דעיי' **בט"ז** (סי' תקי ס"ק א) שכת' דע"כ צדקו דברי הרשב"א דשאני בורר שאפשר מעיו"ט, ואע"פ שבאו"ט עצמו מותר אפי' ביכול לעשות בעיו"ט, היינו מן התורה, אבל מדרבנן אסור כמ"ש הרמ"א בריש סי' תצ"ה (אבל לדעת השו"ע אין בזה חילוק), ע"כ. (והנה מבואר מדבריו דס"ל בדעת הרשב"א שאין איסור בזה אלא מדרבנן. וכן מבואר בדבריו שם בס"ק א' דאין בבורר אלא איסור דרבנן שהרי כת' כטעם רש"י. אולם ברשב"א מבואר להדיא שהוא מה"ת כנ"ל).

מיהו **הביאור הלכה** (שם ד"ה א) רוצה) כת' דמסתימת השו"ע והרמ"א משמע דיש להקל בכל גוונא, והטעם אפשר לומר דכיון דעיי"ש שנינו כתב שם הרמ"א שמו"ט וכאן בלא"ה לא התירו אלא ע"י קונו ותמחו"י ליל דזה חשיב שינוי, כדכרכו הוא דוקא ע"י נפה וכברה, ואף דאין זה שינוי גמור דבשבת בפסולת מתוך אוכל חייב אף בה, מ"מ לענין יו"ט חשיב שינוי, וכי"ש אם בורר ביד. וע"כ הנוהג להקל אף כשהיה אפשר מבעו"ט יש להם על מי לסמוך ואף בבורר להניח לסעודה אחרת [א] בעיי"ש על שבת ועיי"ש עירוב תבשילין]. ומ"מ לכתחלה נכון כגון זה שהיה אפשר לו מבעוד יום לברור האוכל מתוך הפסולת דזהו בודאי חשיב שינוי, ע"כ. [ועי' **במ"ב** (סי' תצה ס"ק ה) בשם הבגדי ישע, וצ"ע].

אולם נראה דדוקא דברים שדרכם לעשותם גם מעיו"ט, דומיא דמלאכת בישול להרמ"א, בסי' תצ"ה שדעתו דיש לעשותה מעיו"ט, אולם ברירת עצמות מעוף ודג וכדו' שאין הדרך כלל לעשותם מערב אלא בשעת אכילה, י"ל דלכו"ע א"צ להכניה מעיו"ט, וכל גרע מדבר המפגי טעם דא"צ להכין מעיו"ט כמבואר ברמ"א שם. וכי"כ **בנטעי גבריאל** (יו"ט ח"א פי"ה הגה ט).

ד. למעט בטורח

ואיתא **בביצה** (יד:) תניא אמר רבן גמליאל במה דברים אמורים כשהאוכל מרובה על הפסולת, אבל פסולת מרובה על האוכל דברי הכל נוטל את האוכל ומניח את הפסולת. פסולת מרובה על האוכל מי איכא מאן דשרי, לא צריכא דנפיש בטורח וזוטרי בשיעורא. רבן גמליאל אומר אף מדיח ושולה, ע"כ. וכן פסקו **הטשו"ע** (סי' תקי סע' א). ועי' **בט"ז** (שם) שאם שניהם שווים יבורר כרצונו, וכן פסק **המ"ב** (סי' ח). [אלא לדעת הטור דלא משכחת דאיכא טורח יותר בברירת הפסולת אלא בפסולת דק וטורח מרובה, דאם בפסולת מרובה על האוכל איכא איסור טלטול כי האוכל בטל לפסולת. אולם לשיטתו אזיל בסימן ש"ט, וכבר דחו האוסקים את דבריו וליכא ביטול בה"ג. ועי' **ברע"א** (ביצה פי"א מ"ח) דככה"ג ליכא משום טלטול מוקצה דטלטול לצורך או"ט שריא. וכי"כ **הערוה"ש** (סי' תקו אות ד)].

ה. ברירה כדרכה

ועוד שנינו **בביצה** (כט:) אין שונים קמח ביו"ט (כלומר אין מניפים קמח מנופה ביו"ט), משום רבי פפייס ורבי יהודה בן בתירא אמרו שונין. ושונין שאם נפל לתוכן צרור או קיסם שמותר. תני תנא קמיה דרבינא אין שונין קמח ביו"ט, אבל נפל צרור או קיסם בורר בידו אמר ליה כל שכן דאסור דהוה ליה כבורר, ע"כ. **ופרש"י** (ד"ה תני) דתנא קמיה דרבינא ס"ל דאפי' נפל לתוכן צרור או קיסם, בודק הקסמן והצורורות, ובוררן בידיו. ומה שאמר רבינא דמי' יוצא אסור כי מחזי כבורר, ובורר אב מלאכה היא כהרקדה, והמנפה פסם שניה אינו מרקד, שהרי נראה שהכל יוצא ואין כאן סובין, ע"כ. ומבואר מרש"י דס"ל לרבינא דלעולם שרי לשנות ולהוציא הצרור ע"י הרקדה, ועיי' ברירה ביד אסור. וכן למד **המגיד משנה** (שם פי"ג) בדעת רש"י וכתב שלזה נתכוין הראב"ד (שם) שכתב אם נפל בו צרור או קיסם אסור ואם שניה מותר, ר"ל שאסור לסלק הצרור ביד אבל יוכל לשנות הקמח. אבל **הרשב"א** (שם) פירש שמותר לסלקו ביד וזה נראה דעת הרמב"ם, ע"כ. ועיי"ש **בכל בו** (סי' נח כ"ע"ד) שכתב בשם הראב"ד, דפעם שנייה מרקדין אותו ביו"ט אם לא נפל בו צרור או קיסם, אבל אם נפל בו צרור או קיסם אין שונין לרקדו משום דמחזי כבורר, ואם שניה מותר, עכ"ל. (והרי"ף והרא"ש לא כתבו הא דרבינא. ועי' **בב"י** (סי' תק) ו**בט"ז** (סי' א) הטעם בזה).

ויעויין **במהרי"ל** (יו"ט עמי קע ס"ח מהלכות ומנהגי מהרי"ש ס"י מא) שכת' שאסור לברור מקמח מצה פירורים הגדולים דהוי ברירה ולכאורה נראה דס"ל כהאוסרים לטול צרור בידו. אלא **שהדרכי משה** (ס"י תקד אות ד) דחה דבריו, כי אפי' פסולת מתוך האוכל שרי לברור ביו"ט כדאיתא בסימן תקי"ג, ע"כ. וכן **המהרי"ל** (ביצה פ"א ס"י גמ) תמה על המהרי"ל. ולמעשה **השו"ע** (ס"י תקו ס"ג) הביא שאם נפל בקמח צרור או קיסם ורוצה לרקדו פעם שנית, מותר אף בלא שינוי. וכת' עליו **הרמ"א** ד"ה דמותר לטול הצרור או הקיסם בידו, אבל יש מחמירים ואוסרים, ע"כ. ומשמע מלשון הרמ"א שנקט להחמיר כדעת האוסרים (אבל משמע שאין זה אלא משום חומרא. ע"י **המלכות טטות** (ח"א ס"י רצג) שכת' דכשכותב הרמ"א "ויש מחמירים" מדלא כת' "ויש אוסרים" דעתו נוטה להמתירין. וכ"כ **ביד מלאכי** (כללי השו"ע אות יח) בשם עוד פוסקים. אלא דיש לדחות משום שכתב בלשון "אבל" משמע להחמיר). ו**הב"ח** (אות ב) כת' דלענין הלכה יש להחמיר אף בנפל בו צרור בעי שינוי כדעת רוב הגאונים.

וכן פסק **הט"ז** (ס"י תצה ס"ב וס"י תקי ס"ק א) שיש להיזהר כהמהרי"ל. וע"י **במ"א** (ס"י תקד ס"ק ט) שכתב ליישב דברי המהרי"ל הנ"ל מקושת הדרכי מהר"ל שס"ל כהמחמירים לעיל. וכן פסק **הגר"ז** (ס"י תקד אות ה) לחוש למהרי"ל. אלא דצ"ע בטעם המחמירים. ועוד יש לעיין בזה דהרי מבואר לעיל שדעת הרמ"א שבורר מותר ומאידך פסק להחמיר שלא להוציא צרור מהקמח ביו"ט. והנה **בט"ז** (ס"ק א) כת' דטעם האוסרים כי כל שאפשר בהיתר כגון מעיו"ט כני"ל, או אפי' ביו"ט עצמו (כגון שנפל צרור בקמח ביו"ט), יש לעשות באופן שאינו עושה מלאכה, וע"כ אם נפל זבוב בתוך הכוס ביו"ט צריך להסירו עם קצת משקה, ע"כ. ו**הט"ז** אילו לשיטתו בסי' שיי"ט ס"ק י"ג, דס"ל דבכה"ג לא חשיב בורר. וכן פסק **המ"ב** שם (ס"ק נה, סא וסב). וע"י משי"כ בזה **הפמ"ג** (מ"ז ס"ק יג) ו**החזו"א** (א"ח ס"י נג), ואכמ"ל.

אולם **החיי"א** (כלל פלל פ"א אות ג וע"י כלל פ"א אות ב ונשמי"א אות א) כת' בטעם האוסרים כי כן דרך ברירתו בחול. ו**הגר"ז** (ס"י תקי אות א) פירש שהאוסרים המחמירי דוקא בקצת תבואה שדרך לברור אותה הרבה ביחד, אבל מיני קטניות שאין דרך לברור אותן אלא מה שצריך לו מהם בו ביום מותר לברור כדרכו. [ואפשר דלשיטתייהו אילו בסי' תקי"ד לענין טוחן, דלדעת **הגר"ז** (שם אות ד) חריץ אסור לטחון אותו אף בריחיים קטנים כי אזלין בתר המין והוא נטחון לימים הרבה, משא"כ **להחיי"א** (ח"ב כלל פ"א אות ג ונשמי"א אות ב) אם טוחנו בכלל שאין הדרך לעשות ע"י לימים הרבה שרי, כי אזלין בתר הכלל שהמין נטחון בו ואין הדרך לטחון בו לימים הרבה. וכן הוא בסוגיין דהגר"ז הולך אחר המין והחיי"א הולך אחר האמצעי שעושים ע"י המלאכה]. ויעויין **במ"ב** ס"י תקי"ו (ס"ק יא - יב) שהביא טעמו של החיי"א, וע"כ שכת' לאסור לקחת זבוב מהמשקה בידי אלא צריך שיקח מן המשיקה ע"כ עמם. וע"כ טעמו כהחיי"א הנ"ל. אבל **בשעה"צ** (אות יא) הביא דברי הר"י, והוסיף שה"כ הר"א"ה, ושכן מוכח קצת בסוגיא דף י"ג ע"א. ו**בביאור הלכה** (שם ד"ה הבורר) והביא סמוכים לגר"ז. ו**בביאור הלכה** ס"י תקי"ד (על ס"ג ד"ה משום) הביא פלוגתתם. וע"י עוד **במ"ב** בסי' תקי"י (ס"ק ב) שחשש לדברי המהרי"ל כמבואר נמי במ"א, וע"כ כת' דאם ירצה ליקחם, יקחם עם מעט קמח דליכא חששא דברירה.

ומשמע מכל זה דס"ל להמ"ב שיש להחמיר בזה עכ"פ לכתחלה. וכן פסק **הגרנ"ק שליט"א** (חוט שני יו"ט פט"ז ס"ק ב). וכן הוא **בש"ש"ב** (פ"ד אות ז). אולם דעת **הגרשי"א זצ"ל** (לקט הלכ"י יו"ט פ"י תנה ה) להקל כהגר"ז.

ו. ברירה בכלל

אלא דלכאורה צ"ע על החיי"א הנ"ל מהא שפסק השו"ע ס"י תקי"י ס"ג ד' שמוותר לסתן במשמרת אע"פ שכן הדרך. וביאר **הביאור הלכה** שם דשרי כי הדרך לעשות רק לפי שעה ולא לימים הרבה. ותיפוק ליה דאסור כי כן הדרך לברור. [וע"י **ברע"א** (שבת קלח. ד"ה אבטיא) שתמה על דין זה דהרי בורר אסור ביו"ט ושאר בצי"ע. ולשיטתו אילו כני"ל]. ויש לחלק דשאני הכא שעושה בכלל שאין הדרך לברור ע"י לימים הרבה משא"כ כשבורר ביד דאינו מוכח כ"כ שאינו לימים הרבה כי אין לו הגבלה כמו ע"י קטן וכדו'. וכן מציינו בסימן תקי"ד שהתירו לטחון בכלי קטן כמבואר שם בב"יורא הלכה כיון שאינו לימים הרבה. וע"כ מציינו **הגרשי"א זצ"ל** (שש"כ פ"ד תנה כט) שפסק שמוותר לקלוף תפוח אדמה במקלף כי אע"פ שהוא כלי מיוחד לכך מ"מ אין עשוי לקלוף לימים הרבה. וע"י עוד להלן אות ח'.

ז. ברירת הפצים ("מתוך") כמלאכת בורר

ויש לדון לענין ברירת כלים האם נמי מותרת כאשר ברירה לצורך או"י. דהנה איתא **ביצה** (ב). דמלאכה שהותרה לצורך או"י, אמרינן דמתוך שהותרה לצורך הותרה נמי לצורך, ובתנאי שיש בה צורך יו"ט קצת. וכן פסק **השו"ע** (ס"י תקי"א ס"ג). וע"י משי"כ בגליונות קמ"א, קע"ו ושי"ח.

ויעויין **בלב"ש** (ס"י תצה אות א) שדעתו דמתוך נאמר במלאכת הוצאה והבערה בלבד. וע"י **בערוה"ש** (שם אות טו) שכתב כן בדעת הרמב"ם. אולם **המגיד משנה** (יו"ט פ"א ה"ד) כתב דמתוך נאמר בכל מלאכות המיוחדות לאו"י, כגון הוצאה, הבערה, שחיטה, אפיה ובשול שהם מלאכות השייכות לאו"י אפי' אם עתה אין כוונתו לצורך אכילה התירה התורה. וכ"כ **בפנ"י** (ביצה כג. ד"ה שם, וע"י יב. ד"ה גמול, **בנשמי"א** (כלל פ"א ס"א) ו**במ"ב** (ס"י תקי"א ס"ק א). ולפנ"י י"ל דה"ה מלאכת בורר דמיוחדת נמי לאו"י, וכמ"ש המגיד משנה הנ"ל באות ב' שמה"ט מלאכה זו מותרת דהוי כמו בישול. וכן הוא **בישועות יעקב** (ס"י תקי"א ס"ק א) דאמרינן שמתוך אף במלאכת בורר. [וע"י **בפנ"י** (ביצה יד. חוט שני יו"ט פט"ז ס"ק א) דלענין דשאני שהדרך ה. ולענין הטעם שהותרה רק מלאכות המיוחדות לאו"י, ע"י **בחי' החת"ס** (ביצה א).]

ולמעשה **בשבט הלוי** (ח"י ס"י עט) כתב שסתימת השו"ע והפוסקים שאומרים מתוך בכל מקום וע"כ אין לאסור ברירת בגדים וכדו' ביו"ט. וכן דעת **האור לציון** (ח"ג פ"א אות א) שמוותר לברור בגדים ביו"ט. אולם דעת **הגרשי"א זצ"ל** (מבכשי תורה עמי רס) שלא אמרינן בזה מתוך, וכן דעת **הגרנ"ק שליט"א** (חוט שני יו"ט פט"ז ס"ק א אות א). [וע"י עוד **בשעה"צ** (ס"י תקו אות לו) שתלה במחי' ראשונים האם אמרינן מתוך ב"כביבוי" **וברמ"א** בסי' תקי"ד ס"ג ע"א **ובמ"ב** שם. ולענין מוקצה שהותרה לצורך או"י כמבואר **ברמ"א** ס"י תקי"ט **ומ"ב** שם וס"י תקי"ח ס"ק כ"ג, ע"י **בפנ"י** (שם יטמו א"א ס"ק א) דלענין אמרינן ביה מתוך]. ונראה דמותר לברור אותם בידו כדרכו, וי"ל אף לדעת החיי"א הנ"ל שממיר בשעושה כדרך, ד"ה דשאני שהדרך לעשות אף לימים הרבה ע"כ אסר ברירתו כדרכו אף ביד, משא"כ היכן שאין הדרך לעשות לימים הרבה, וכמו שחילקנו לעיל מהא דמשמרת. ודמי לטוחן בכלי קטן דכיון שאינו עשוי לימים הרבה שרי (וכן מצאנו למ"א שם שנקט שהדבר תלוי במין הנתחן שאם אין הדרך לטוחנו לימים הרבה שרי. ונראה דאף דעת החיי"א דאזיל בתר הכלי י"ל דהכא שעושה עם היד קי"ל טפ"ל). ובדרך זה חילק **הגרשי"א זצ"ל** (שלחן שלמה יו"ט ס"י תקי אות ח), וכ"כ לחלק **במגילת ספר** (שבת ס"ס ז).

ה. היתר דמכשירים אוכל נפש

ואף לדעת הסבורים דלא אמרינן מתוך במלאכת בורר, י"ל דכלים הנצרכים לסעודה שהתערבו ביו"ט הם בכלל מכשירי או"י דשרי כשלא יכל לעשותם מעיו"ט כמבואר בסי' תצה"ה [וע"י בזה **בב"י** סימן תקי"ז ו**בביאור הלכה** שם (על ס"ד ד"ה כיון שהיה). וע"י עוד **בביאור הלכה** בסימן תקי"ט ד"ה אותה ו**באור לציון** (ח"ג פ"א תנה א) ואכמ"ל]. אולם כלים שאין בהם צורך או"י אע"פ שהותרו מ"מ לא אמרינן היתר דמכשירים או"י בדבריהם המותרים מדין מתוך, כמבואר **במ"א** (פתיחה לסימן תקי"ח). [וע"י **באבנ"ז** (א"ח ס"י תט) ו**בחת"ס** (א"ח ס"י קמו) שהביאו דלפי רש"י אמרינן מתוך אף בכ"ג. וע"י בזה **בפמ"ג** (פתיחה ליו"ט ח"א פ"א אות א) ו**בשלחן שלמה** (יו"ט ח"ב מדור עינות ס"י ה).] אלא דלענין להורות על לא אחריים, ע"י **ברמ"א** (ס"י תקי"א ס"ק א) שדעתו דאע"פ דמכשירי אע"פ שלא יכל מבעו"י מותרים, מ"מ אין מורין כן לאחרים כמו שמצינו לענין השחזות הסכין שלא מורים היתר. אולם **הביאור הלכה** (שם ד"ה ה"ה) הביא מהגר"א בשם הרמב"ם דדוקא בסכין הדין כן שלא יבוא לחדד במשחזות ושכן דעת השו"ע. וע"כ ב"י כיון שיש סוברים דאמרינן מתוך בכ"ג. יש מקום להקל בזה ולהורות אף לאחרים, וכעין זה מציינו **באג"מ** (א"ח ס"א ס"י קב ע"פ י"ד"ה ולענין).

מסקנת דיניא

העולה לדניא, א' מלאכת ברירה מותרת ביום טוב. ומ"מ לבני אשכנז אם אפשר יש לברור מערב יום טוב, ואם לא עשה כן, לכתחלה נכון לברור באופן המותר אף בשבת, כגון אוכל מפסולת. ומ"מ בדשים שאין הדרך לבררם עד שעת האכילה כגון עצמות מיוקף ודג וכדו' אינם כאלו. ב' אע"פ שמוותר לברור, מ"מ אין לעשות כן כדרכו בחול, וע"כ אם נפל לכלוך או חרץ לתוך האוכל לא יסירו אלא עם מקצת מהמאכל. ויש מקילין אף באופן זה. ג' יש למעט בטרחא בשעת הברירה, ועל כן אם הפסולת מרובה יש לברור האוכל מהפסולת וכן הדין להיפך. ואם שניהם שווים יברור איזה שרוצה. ד' אע"פ שאין לברור כדרכו בחול (כני"ל אות ב'), מ"מ מותר לברור אף בכלי מיוחד לברירה אם הוא מיועד רק לברירה מועטת, וע"כ מותר לקלוף עם מקלף וכן מותר לסתן מאכל כגון אטריות עם מסגנת ביתית. ה' מותר אף לברור כלים לצורך יו"ט. ויש מחמירים. ומ"מ אף לדעתם אם התערבו ביו"ט וצריך אותם לצורך או"י (כגון סכוי"ם) מותר לברור אותם.

בעירוב. וכן גדול שיש לו אשה אף על פי שסמוך על שלחן אביו מוכין על ידו אפילו לכתחילה.

ג - וכתב הר"א"ש (ביצה פ"ב ס"י ו') דבעירובי תבשילין אין אדם צריך לזכות לאשתו ולבני ביתו, אלא כשהוא עירב כולו מותרין. [וע"י עוד **ביש"ש** (ביצה פ"ב ס"י ו').] וכ"כ לדניא **בשו"ע הרב** (ס"י תקכ"ז אות י"ח) דא"צ לזכות את העירוב אלא לאחרים שאינן אוכלין מעיסתו ומתבשילו, אבל בני ביתו האוכלין מעיסתו מתבשילו א"צ לזכות להם והם מותרים לעשות כל מלאכת אוכל נפש מיו"ט לשבת וע"י עירבו של בעל הבית לפי שהן טפלין לבעל הבית וע"י נגריין אחריו. וכ"כ **המשנ"ב** (ס"י נ"ה) ו**כה"ח** (ס"ק ע"ג).

ד - ויל"ע בבנינים המתארחים בבית הוריהם, אם יכולים לבשל ולהדליק ה"ר (וע"י עוד **בשו"ע** ס"י ט"ט ובמשנ"ב שם ס"ק נ"ה) מכח עירוב התבשילין שהניחו הוריהם. או צריך אביהם לזכות להם העירוב [ע"י אחר או ע"י עצמם] קודם שיערב.

ומצינו **באשל אברהם** (לגרי"א מבוסשטאטש זצ"ל - ס"י ז') שכתב - אודות עירובי תבשילין המנהג פשוט שבעל הבית מערב ויוצאים ידי חובה בזה כל בני ביתו תמיד גם בניו הנשואים וגם נשותיהן וכן בנותיו ובעליהן. וכתב על ראיתו מפורש בזה. ויש לכאורה מקום לפקפק בזה וכו'. ונוטה לומר שקולא הקילו חז"ל בעירוב זה שיהיה די גם לכתחילה תמיד בעירוב אחד לאיש ולכל בני ביתו הגם שיש שם כמה שלחנות וקצת מבניו הגדולים אינם סמוכים על שלחן אביהם ויש להם נשים, וכמדומה שכן נוהגים. ולפי הטעם שאמרו חז"ל (ביצה ט"ו) כדי שיזכור לברור מנה יפה לשבת קודש, הרי זה כעין הכא לזכרון טוב, ולא עדיף מר חנוכה שהתקנה היתה איש וכל בני ביתו בנר אחד סגי (שבת כא. א), ושם שייך מהדרין בזה מה שאין כן בזה דלא שייך פרסומי ניסא אין נכון להרבות בזה בעירובין ובברכות כשהם סמוכים על שלחן אחד, ואולי גם בשני שלחנות, ובשני חדרים בבית אולי יש ללמוד לזה מעירובי חצרות או מצירוף לזימון, וצ"ל ע"כ זה.

הנה לא נתבאר בדבריו ראייה ברורה להקל בדבר. ויעויין **בביאור הלכה** (ס"י תקכ"ז ס"ג כ' ד"ה מי שלא) דנסתפק לענין משרת עברי אם יוצא בעירוב דבעל הבית, שחמת דברי הר"א"ש (ביצה פ"ב ס"י ו') דדלי לה בהא דמצ"י לזכות על ידו. [אולם לענין בנו ובתו הגדולים הסממוכים על שלחנו לא הסתפק שם אע"י דפסק המחבר (ס"י שס"ו ס"ג י') דמצ"י לזכות על ידו]. ואכן משמיה **דהגרנ"ק שליט"א** כתבו (חוט השני יו"ט פ"א ס"ק ח) דבן המתארח אצל אביו או חמיו אינו יוצא יד"ח בעירובו של בעל הבית.

העולה לדניא - המתארח אצל הוריו או חמיו וכדו', ורוצה להוציא עצמו מכלל ספק, יגיבה העירוב קודם שיערב בעל הבית, ויזכה בו לעצמו ולבני ביתו. ואם אינו מצא אצל בעל הבית בשעה שניח העירוב תבשילין יבקש ממנו שיזכה לו העירוב ע"י אחר [והיכא דאין מצוי לפניו אחר מצ"י לזכות אף ע"י בנו ובתו הגדולים הסממוכים על שלחנו או ע"י אשתו]. או שיניח בעצמו עירוב תבשילין בלא ברכה [ואם מערב מתבשיל שבביתו יטלנו עמו לבית שמתארח בו].

פניני מופת
עניני שבת קדש
מעודה שלישית (וב)

קרבת ה' בזמן הפרידה מהשבת - "ולו ידעת כי תשאר כן תמיד, כי אז היתה נפשך שמחה שמתח עולם, אבל זכרת שבעוד הנה ידליקו נרות, ושוב תפול לימות החול, ונפשך מרה לה, אך תפול מן חושך שמים ערפלי טוהר לחושך מצרים, חשכת הצרות, צרת הגוף והנפש גם יחד, תרעד ותתרגש... משל לבן מלך שנגור עליו להרחיקו מעל אביו ולהשליכו אל בית הסוהר, אז ברגע האחרונה קודם שנפרד מאביו מקרב הוא את עצמו יותר אל אביו, דוחק ומתקרב, אוהז ומחבק, מתענג ומתגעגע, ומתוך תענוגה ופחדה צועקת הנפש ממעמקים "גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע כי אתה עמדי", הידים כמעט רועדות ומחפשות, אתה עמדי, אחוזתי ולא ארפנו... והאם אפשר שמצב רוח כזה לא ישאר רשימה על כל השבוע?". (האדמו"ר מפאסאנצה הי"ד, הנשחרת האברכים פרק ד')

נערך ע"י מחבר סדרת "עבודת המועדים"